

TEGDÉS EGYHÁZI DÓRA

MINT A BORSÓ MEG A HÉJA, AVAGY A BIBLIOTERÁPIA A KÖNYVTÁRI GYAKORLATBAN

A KÖNYVTÁR MINT HARMADIK HELY

Sokszor találkozhatunk azzal a sztereotípiával, amely szerint a könyvtáros egész nap csak könyveket olvas. Indokolt hát, hogy első körben erről a tévhitről rántsam le a leplet. A könyvtár már több évtizede nem csupán a könyvek tárhelye, és a könyvtárosnak tényleg nem az a dolga, hogy egész nap a könyvállományt olvassa. De akkor mi a feladata a könyvtárosnak, mit csinál egy könyvtáros?

Az ember élete több helyszínen játszódik és mindegyik máshogy van rá hatással. Ray Oldenburg amerikai szociológus 1989-ben megjelent *The Great Good Place* című könyvében vezette be a *harmadik hely* fogalmát. Az otthonunk az első hely, a munkahelyünk

a második és van ez a bizonyos közösségi tér, ami a harmadik helyet jelöli. Ennek több kiemelkedő tulajdonságát sorolja fel a könyvben Oldenburg, hogy csak néhány példát vegyünk: a közösségi tér közel hozza egymáshoz a környéken élőket, lehetőséget ad különböző csoportok kialakulásának, szórakoztat (Szóllás, 2010, 3).

Hogyan jutottunk el a könyvek tárolásától a harmadik helyig? Az elmúlt évtizedekben szinte évről évre bővült és formálódott a könyvtárak funkciója. Egy közkönyvtár eredendően információs központ, a tanulást, a munkavégzést és a művelődést segítő tudásközpont. A későbbiekben már kommunikációs központokról, közösségi színterekről beszélhetünk. A legutóbbi évtizedekben egyfajta tanácsadó helyé alakult, hiszen az em-

berek különböző társadalmi szerepeit (pl. állampolgár, szülő, vásárló stb.) támogatja (Bartos, 2020, 17–18).

Vegyük észre, szippantsuk magunkba és használjuk ki a könyvtárak multifunkcionális mivoltát. Az olvasók a legkülönbözőbb igényekkel érkeznek a könyvtárba, s a szolgáltatásoknak ezt ildomos is követni – amennyiben a fenntartónak célja, hogy az intézmény versenyképes legyen a többi harmadik hellyel (pl. a vendéglátóipari egységek) szemben. Nem mellékesen jegyzem meg, hogy Szlovákiában azért még jócskán van mit tanulniuk és fejlődniük a nyilvános könyvtáraknak. A nagyobb városokban már érzékelhető ez a tendencia, de a kisebb községekben sajnos kicsit megállt az idő – tisztelet a kivételnek (Tegdes Egyházi, 2020). Azok a különféle új szolgáltatások,

amelyekkel versenyben kívánnak maradni a könyvtárak, ma már rendkívül sokrétűek lehetnek. A háztartási kisgépek kölcsönzésétől a co-working és a makerspace helyeken túl olyan extra könyvtári programokat és rendezvényeket is jelenthetnek, mint például a biblioterápia.

A BIBLIOTERÁPIA

Mit is rejt ez a szó? A legtöbbször első körben, ha meghallják a „biblioterápia” kifejezést, inkább negatív érzéseket vált ki. Egyrészt rögtön félrehallják bibliának, másrészt a terápia szó megijeszti az embereket. Kelet-európai társadalmunk még nem tart ott, hogy e szó hallatán ne rázza ki a hideg, mert a „terápia” mint olyan, a pszichológushoz kötődik, a segítségkérés még nagyon nehezen megy nekünk. Egyszóval e két szó összetétele halmozottan hátrányos helyzetűvé teszi ezt a csodás módszert.

Fejtsük akkor meg. A biblioterápia a művészetterápiák egyik ága, a kifejezés pedig a görög „biblion” (könyv) és a „therapeia” (gyógyítás) szavak összetételéből származik (Bartos, 1987, 563). A módszert sokan sokféleképpen definiálják. A fogalom körülírása elsődlegesen a gyógyászati célú (klinikai) használatból indul ki, majd a későbbi meghatározások térnek rá a gyermekek és a további felnőtt olvasók esetében alkalmazott foglalkozásokra. A különböző leírások olvasásakor több olyan visszatérő fogalommal találkozhatunk, amelyek kifejezik a módszer lényegét. Ilyenek például: a személyes problémák megoldása, a segítségnyújtás, az öntudatosítás, a feszültségoldás, a tudatosítás, az önismeret, a személyes élmény, a megelőzés, a rehabilitáció, a rekreáció (Gulyás, 2015, 18–20).

Maga a módszer a 19. században született meg és a 20. században terjedt el (Bartos – M. Fekete, 2010, 168). Több biblioterápia típust különböztetünk meg, például (a felhasznált irodalmi műfajok alapján) versterápiát, meseterápiát, drámaterápiát. Irányultság szerint feloszthatjuk aktív, produktív (a résztvevők írják a művet – ilyen például a fordítás- vagy az írásterápia) vagy receptív (a felolvasott műről beszélgetnek a résztvevők) biblioterápiára (Gulyás, 2013, 341).

Fontos megjegyezni, hogy nem minden szöveg alkalmas biblioterápiás

foglalkozásra, sőt kifejezetten fontos, hogy gondosan kiválasztott mű kerüljön felhasználásra (Janczak, 2006, 8). A klasszikus szépirodalmi műfajokon kívül többféle szövegtípussal dolgozhatunk, például bibliai történettel, terápiás történettel, újságcikkkel, nappalóval, szakkönyvvel stb. (Béres–Csorba-Simon, 2013, 252). A meseterápián belül kiemelkedő jelentőséggel bírnak a népmesék, hiszen azok évszázadokon át csiszolódtak, melynek eredményeképpen ősi bölcsességeket, mintákat, az emberiség kollektív tapasztalatait tartalmazzák (Emőd, 2013, 88–89). A Boldizsár Ildikó által kidolgozott Metamorphoses Meseterápiás Módszer már csak gyökereiben kapcsolódik a biblioterápiához (Bartos, 2016, 10).

A célját tekintve alapvetően a biblioterápia két típusát szükséges megkülönböztetni. Az első a fejlesztő biblioterápia, ami sokrétűen alkalmazható iskolai környezetben és felnőtt nevelés területén is. A másik típusa a klinikai biblioterápia, amit a pszichoterápia során alkalmaznak (Janczak, 2006, 7). Ez esetben súlyos lelki problémákkal küzdők gyógyításánál kerülnek elő a speciálisan kiválasztott művek, s a foglalkozásvezető csak (pszichológus vagy pszichiáter) szakképzéssel rendelkező egyén lehet (Emőd, 2013, 8).

Mi a helyzet az irodalom-/olvasásterápiával? Ez valami más? Nem, mert ezek a fogalmak összefüggnek. Az irodalom-/olvasásterápiának ugyanígy meg kell küzdenie a negatív előítéletekkel, hiszen az irodalom az vagy kötelező, vagy műveljék csak az „okosok”, az írók, költők. Az olvasást pedig ne is említsük, hiszen kit érdekel ma már ez, és kinek van rá ideje... Ez a hozzáállás azért is szomorú, mert évezredek emberi tapasztalatokat utasítunk el ilyenkor. A közös mesélés, a történetek továbbadása már jóval az írásbeliség előtti időkben a lelki egyensúly, az íratlan szabályok, normák átadásának eszköze volt (Bartos—M. Fekete, 2010, 168). Ennek tudatában beláthatjuk, mennyire igaz az etióp közmondás: „Azt a szót, ami segít rajtad, önmagad nem tudod kimondani.” Azt se felejtjük el, hogy az ember történetek iránti igényének fiziológiai alapjai vannak, amit a modern agy kutatások is igazolni látszanak, hiszen a történetmesélés és -hallgatás, az olvasás megváltoztatja az agy szerkezetét (Emőd, 2013, 88).

A VARÁZSLATOS ALAPANYAG

A biblioterápia központi eszköze maga a szöveg. Korábban már említettem, hogy nem minden szöveg alkalmas terápiás foglalkozásokhoz. Az Amerikai Egyesült Államokban és Angliában több olyan adatbázis elérhető, amelyen téma és korosztályok szerint csoportosított szövegeket találunk. Az egyik ilyen gyűjtemény a The Best Children’s Books, de ezenkívül több könyvtárnak van saját válogatott könyvlistája, tematikus gyűjteménye (Gulyás, 2015, 22). A teljesség igénye nélkül jöjjön néhány ajánlás. Magyar nyelven ajánlani tudom a Magyar Biblioterápiás Társaság *Bibliotár* című online gyűjteményét, valamint több tematikus gyűjtemény is kiadásra került már. Magyar nyelven több tematikus gyűjtemény is kiadásba került már, ilyen például Kádár Annamária érzelmi intelligenciát fejlesztő meséinek gyűjteményei (Mesepszichológia 1-2), Zalka Csenge Virág válogatásai, vagy Boldizsár Ildikó meseterápiás szöveggyűjteményei. Kifejezetten terápiás céllal íródtak *Az aranytök* című kiadványban szereplő történetek, s bár ezek elsősorban súlyos traumát átélt gyermekeknek készültek, fejlesztő biblioterápiás foglalkozásokra is adaptálhatóak. Külön ajánlom a Bartos Éva szerkesztésében megjelent *Segített a könyv, a mese* című kiadványt, amely olyan írásokat tartalmaz, amelyekben a szerzők vallomást tettek arról, miként jelentett mentőövet egy krízist jelentő élet helyzetben egy könyv, irodalmi mű vagy mese (Bartos, 1999). Szerencsére egyre több szöveggyűjtemény és adatbázis érhető el, ami segítheti a biblioterapeuták szövegválasztását.

A SZENTENDREI MODELL

Többféle biblioterápiás modell és módszer létezik. Jőmagam a szentendrei modellel kerültem közelebbi viszonyba, ezt a képzést is végeztem el. A modell alapkoncepciója négy alappillén nyugszik, melyet a módszer kidolgozói „hoztak magukkal”: elméleti alapok és szövegelemzés (Bartos Éva), a meseterápia alapjai (Boldizsár Ildikó), drámapedagógia (Fekete Kata), pszichológiai elmélet és gyakorlatok (Horváth Judit) (Horváth, 2020, 22). A fejlesztő

biblioterápiás képzés alapelve az volt, hogy a résztvevők ugyanazt az élményt éljék meg, amit a képzés elvégzése után maguk is tudnak majd alkalmazni könyvtáros tevékenységükben. A szentendrei képzések helyszínét a Pest Megyei Könyvtár (2018-tól Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár) adta 1999-től. Az 1999 és 2014 között tartott képzések központjában a biblioterápia gyermekkönyvtári felhasználása volt. Ennek főbb témacsoportjai: művészetelmélet, olvasáselmélet, olvasástörténet, biblioterápia elmélete, a fejlesztő biblioterápia módszertana, önismeret, készségfejlesztés, kommunikáció, empátiafejlesztés, a csoportvezetés elmélete és gyakorlata, drámapedagógia. A 2015 utáni képzés célkitűzése volt, hogy a képzésen résztvevők tágabb körben, bármilyen korosztály számára képesek legyenek fejlesztő biblioterápiás foglalkozást előkészíteni és megtartani. 2009-től az akkreditált képzések fenntartója az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete lett (Bartos – Horváth – Magyarnek Fekete, 2020, 32–40).

A FEJLESZTŐ BIBLIOTERÁPIA A GYAKORLATBAN

A fejlesztő biblioterápia lényege, hogy irányított olvasás és megbeszélés folyamán lehetőség van személyes problémák megoldására. A terápia részét éppen az irányított olvasásfeldolgozás adja, hiszen a foglalkozásvezető tudatosan választja ki a feldolgozandó műveket (Bartos—M. Fekete, 2010, 168–169). Fontos megjegyezni, hogy a fejlesztő biblioterápia nem a beteg, hanem a különféle élethelyzetekben levő, megoldásokat kereső személlyel/személyekkel foglalkozik (Horváth, 2020, 21). A csoportfoglalkozások egyik nagy előnye, hogy a résztvevők között társas kapcsolatok alakulnak ki, akár barátságok is szövődhetnek, kikapcsolódhatnak, az irodalmi alkotás megismerésén túl pedig fejlődik az önismeretük, megismerik mások problémáit vagy éppen saját krízisük másik megközelítési módját. Sokszor előfordul, hogy a nehézségekre közösen megoldásokat találnak, de legtöbbször elég az is, ha szinte észrevétlenül, a művön keresztül, kibeszélik magukból azokat a gondokat, amelyek aktuálisan foglalkoztatják őket (Gulyás, 2013, 340).

A csoportfoglalkozások központjában a beszélgetések állnak. A fejlesztő biblioterápiás foglalkozások elsődleges célja az általános személyiségfejlesztés. A résztvevők az irodalmi művekhez adott esetben előhívják saját élményeiket, ami fejleszti önismertüket, de életútjuk pozitív irányú változását is elősegítheti. A biblioterápiás alkalmak szinte magától értetődő másodlagos célja az olvasás és a könyvtár népszerűsítése, valamint az anyanyelvi műveltség fejlesztése (Béres–Csorba–Simon, 2013, 252). Az olvasásnépszerűsítő funkció különösen fontos lehet egy speciális célcsoportnak, a fiatal szülőknek vagy gyermeket tervező/váró nőknek és férfiaknak, hiszen elsődlegesen a család adja majd azt a mintát, amellyel olvasó, könyvtárhasználó gyermekeket nevelnek (Béres, 2014, 44).

A foglalkozások milyenségének meghatározó eleme a biblioterapeuta személye. Az ő felelőssége, hogy biztonságos környezetet biztosítson a programon résztvevőknek. Tiszteletben kell tartani a feldolgozott olvasmányok által előhívott egyéni gondolatokat, véleményeket, s mind ezen kölcsönös tiszteletet kell adni a csoporton belül is egymásnak (Béres, 2014, 46).

Abban valószínűleg minden biblioterapeuta egyetért, hogy a foglalkozásoknak akkor van a legnagyobb hatásfoka, ha az többször ismétlődő, akár egymásra épülő alkalmakból állnak. A személyiségfejlődés szempontjából sokkal nagyobb hatékonyságot mutat, ha egy program keretén belül több alkalommal van része az egyénnek/ csoportnak a biblioterápiás élményben. Tarthatunk ugyanakkor önálló, bemutató biblioterápiás foglalkozásokat, amelyek a módszer demonstrálására szolgálnak.

Miből áll egy biblioterápiás program? A foglalkozásvezető meghatározza a célcsoportot, majd ennek megfelelően kiválasztja a témát és az elérni kívánt célt (Doll – Doll, 2011, 131–132). A biblioterápiás célkitűzéseknek csak a képzelet szabhat határt. A leggyakoribb célok a következők: önismeret-fejlesztés, érzelmi katarzisz kiváltása, problémamegoldásban való segítségnyújtás, a gyerekek viselkedésének megváltoztatása, kielégítő társas kapcsolatok létrehozásának segítése, közös problémákkal kapcsolatos információ nyújtása, a szórakoztatás (Doll – Doll, 2011, 133).

A KÖNYVTÁR ÉS A BIBLIOTERÁPIA

Hogyan kapcsolódik a könyvtáros a biblioterápiához? Miként a borsó meg a héja. A módszer és a könyvtár antik összefonódására szép példa a thébai könyvtár felirata: „A könyvtár gyógyszeres ládika a léleknek.” (Sóron, 2009, 21). Az Amerikai Könyvtáros Egyesület (ALA) már 1939-ben hivatalosan elismerte a biblioterápiát a könyvtári szolgáltatások között (Bartos, 2020, 8). Ezt az is indokolja, hogy a könyvtáros mindennapi munkája során eleve azokat a tevékenységeket folytatja, amik a biblioterápiás foglalkozás előkészítéséhez elengedhetetlenek: irodalomajánlást készítenek, sajátos olvasói igényeket figyelembe véve válogatnak műveket, irodalmi, olvasói klubokat vezetnek (Bartos, 1987, 564).

Ahogy a bevezetőben is említettem, a könyvtárak funkciója folyamatosan változik, s így lettek a szakképzett információközvetítőből a könyvtárosok fokozatosan közösségépítő, közösségszervező szakembereké, majd támogató, empatikus tanácsadóvá. Ez utóbbi azt jelenti, hogy egy könyvtáros is segítheti az emberek személyes problémamegoldását. Ennek egyik legkézenfekvőbb módja lehet a biblioterápia. A könyvtáros szakmai felkészültsége már eleve tartalmazza azokat az alappilléreket, amelyekre ez a módszer támaszkodik: irodalomismeret, olvasószolgálati, kommunikációs ismeretek és tapasztalatok, az emberi kapcsolatokra irányuló általános tapasztalatok. Mindezt természetesen ki kell egészíteni egyéb szakmai ismeretekkel, például a csoportvezetés elméletével és gyakorlatával, pedagógiai és pszichológiai alapismeretekkel, módszertani ismeretekkel (Bartos, 2020, 18).

Az olvasószolgálatot végző könyvtárosok nagy része szakmai végzettség nélkül is biblioterápiás helyzetben találhatja magát. Könyvkiadás és visszavétel során interakcióba lép az olvasóval, mely során előkerülhetnek bizonyos olvasásélmények, személyes jellegű információk és hipp-hopp megtörténhet a csoda. Például amikor a könyvtáros ajánl egy könyvet, amely aztán az olvasó számára olyan olvasmányélményt ad, ami önismereti előrelépést vagy megküzdési mintát nyújt számára (Gulyás, 2015, 23).

Azonban nem csak a nyilvános könyvtárakban dolgozók eszköze lehet

ez a módszer. A gyermekek és a fiatalok személyiségfejlődése és nevelése kapcsán az iskolai könyvtárosoknak is nagy szerepük lehet a biblioterápia módszerével (Nagy, 1979, 631). Kézenfekvő lehet akár az iskolai pszichológussal összedolgozva foglalkozásokat tartani a gyermekeknek. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy Szlovákiában az iskolai könyvtárosok különösen nehéz helyzetben vannak. A legtöbbször könyvtáros képzettség nélkül, csupán plusz teherként viselik a könyvtárosi funkciót. Elvárható-e, hogy pedagógusi tevékenységük mellé még egy ilyen összetett módszert is magukévá tegyenek és a mindennapokba beépítsék? A biblioterápiát a nem hagyományos tanórákon is lehet alkalmazni, sőt a pedagógiai tapasztalat csak előnyt jelent, főleg ha alternatív oktatási módszereket alkalmaz az adott oktató (drámapedagógia, játékpedagógia stb.).

SAJÁTÉLMÉNY TAPASZTALATOK

Jómagam Szentendrén, az OSZK Könyvtári Intézetének kihelyezett fejlesztő biblioterápiás képzésén vettem részt, amely kifejezetten könyvtárosoknak kerül meghirdetésre. Maga a képzés is életre szóló élményeket nyújtott, s alig vártam, hogy a gyakorlatban is kipróbáljam ezt a megannyi lehetőséget magában rejtő módszert. A Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesülete a 2020-as évre sikeresen pályázott a Kisebbségi Kulturális Alapnál az Olvasás 21 nevű projekttel, aminek keretében harmadmagammal (Bolemant Lilla, Kiss Tímea) Szlovákia számos pontján valósítottunk meg biblioterápiás foglalkozásokat magyar csoportoknak. Lehetőségem volt szinte minden korosztály számára bemutató foglalkozást tartani és Kassán egy zárt csoport is létrejött, akikkel minden hónapban találkozunk. 2021-ben Somorján, Dunaszerdahelyen, Komáromban, Ipolyság és Rimaszombatban kifejezetten pedagógusoknak és könyvtárosoknak is tartottunk bemutató foglalkozásokat.

ZÁRÓKÖR

Egy csoportfoglalkozáson rendkívül fontos a résztvevők megérkezése. Az utcáról, munkahelyről a foglalkozásra érkezve mindenki más és más

gondolatokkal, érzésekkel érkezik. A foglalkozások első része azért nagyon fontos, hogy mindenkit megfelelően a jelenbe tudjunk hozni, hogy a lehető legnagyobb mértékben át tudják magukat adni az itt-és-most élménynek. A záróór legalább ennyire fontos. Ekkor adhatunk még egy kis útravalót, s a résztvevők visszacsatolása az, amit mi és a csoport tagjai is magukkal vihetünk a hazafelé vezető úton. Nehéz szavakba foglalni azokat az élményeket, amelyeket ezek a foglalkozások adtak nekem. Személy szerint úgy érzem, hogy én sokkal többet kaptam ezektől a csoportoktól, mint amennyit én tudtam nekik nyújtani. Elmondhatatlan, hogy mennyire hálás vagyok, hogy a bizalmukba fogadtak. Csak remélni tudom, hogy a foglalkozások nekik is legalább annyi erőforrást adtak, mint amennyit nekem.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Bartos Éva (1987): *Biblioterápia a könyvtárosi munkában*. In: Könyvtári Figyelő, 33. évf., 5. sz., 563–567., url: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00293/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1987_5_563-567.pdf (Letöltés ideje: 2021. január 12.)
- Bartos Éva (1999): *Segített a könyv, a mese*. Budapest, Magyar Olvasástársaság. ISBN 963-03-9509-6.
- Bartos Éva (2016): *A biblioterápia hazai útjának mérföldkövei*. In: Orvosi Könyvtárak, 13. évf., 4. sz., 8–11., url: http://real-j.mtak.hu/6325/9/OK_2016_4.pdf (Letöltés ideje: 2022. január 8.)
- Bartos Éva (2020): *A biblioterápia közelről. „A szentendrei modell”*. Budapest, Pont Kiadó, ISBN: 978-615-5500-65-7.
- Bartos Éva (2020): *Életreszóló kalandom: a biblioterápia*. In: Bartos Éva (szerk.): *A biblioterápia közelről. „A szentendrei modell”*. Budapest, Pont Kiadó, 15–18., ISBN: 978-615-5500-65-7.
- Bartos Éva – M. Fekete Katalin (2010): *Lélekgógyítás olvasással. Biblioterápiás tanfolyamok tapasztalatai*. In: Szávai Ilona (összeáll. és szerk.): *Az olvasás védelmében*. Budapest, Pont Kiadó, 167–173., ISBN 978-963-9957-11-4.
- Béres Judit (2014): *Biblioterápia babaváróknak – egy tematikus csoport tervezése és megvalósítása*. In: Könyvtári Figyelő, 60. évf., 1. sz., 43–61., url: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00090/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_1_043-062.pdf (Letöltés ideje: 2021. január 9.)
- Béres Judit – Csorba-Simon Eszter (2013): *Fejlesztő biblioterápia fiatalokú fogvatartottakkal*. In: Könyvtári Figyelő, 59. évf., 2. sz., 251–268., url: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00087/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2013_2_251-268.pdf (Letöltés ideje: 2021. január 9.)
- Bibliotár (2022), url: <https://bibliotars.hu/kereses> (2022. január 10.)
- Boldizsár Ildikó könyvei (2022). url: <https://www.boldizsarildiko.com/k%C3%B6nyvek> (2022. január 10.)
- Davis, Nancy – Simms, Laura – Korbai Hajnal (2015): *Az aranytök: terápiás történetek és mesék traumát átélt gyerekeknek*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, Mosoly Alapítvány. ISBN 978 963 236 414 015.
- Doll, Beth – Doll, Carol (2011): *Fiatalok biblioterápiája: Könyvtárosok és mentálhigiénés szakemberek együttműködése*. url: https://ki.oszk.hu/sites/default/files/dokumentumtar/biblioterapia_gyermekeknek_es_serduloknek.pdf (Letöltés ideje: 2022. január 10.)
- Emőd Teréz (2013): *Biblioterápia és nevelés*. In: Könyvés Nevelés, 15. évf., 3. sz., 86–91., url: http://epa.oszk.hu/03300/03300/00007/pdf/EPA03300_konyv_es_neveles_2013_3_12.pdf (Letöltés ideje: 2022. január 9.)
- Gulyás Enikő (2013): *Irodalom + csoport + beszélgetés. Biblioterápia*. In: Élet és Tudomány, 68. évf., 11. sz. 339–341., url: http://epa.oszk.hu/02900/02930/00011/pdf/EPA02930_elet_es_tudomany_2013_11.pdf (Letöltés ideje: 2021. január 8.)
- Gulyás Enikő (2015): *A biblioterápia kialakulása, fejlődése és helye a könyvtárban*. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 24. évf., 1. sz., 14–26., url: http://epa.oszk.hu/01300/01367/00263/pdf/EPA01367_3K_2015_01_03-26.pdf (Letöltés ideje: 2021. január 9.)
- Horváth Judit (2020): *Úton*. In: Bartos Éva (szerk.): *A biblioterápia közelről. „A szentendrei modell”*. Budapest, Pont Kiadó, 15–18., ISBN: 978-615-5500-65-7.
- Janczak Barbara (2006): *Biblioterápia – teória a prax (ford. Ochojska Dorota)*. In: Knižnica, 7. évf., 2. sz., 7–10., url: http://www.snk.sk/images/snk/casopis_kniznica/2006/februar/07.pdf (Letöltés ideje: 2022. január 8.)
- Nagy Attila (1979): *Brown, Eleanor Frances: Bibliotherapy and its widening applications. Biblioterápia. Gyógyító célzatú olvasás, vagy egy új szemléletű olvasószolgálat alapjai*. In: Könyvtári Figyelő, 25. évf., 6. sz., 629–632., url: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00246/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1979_06_629-632.pdf (Letöltés ideje: 2022. január 10.)
- Sóron Ildikó (2009): *A művészetterápiák könyvtári alkalmazásának új lehetőségei*. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 18. évf., 6. sz., 21–32., url: <http://ki2.oszk.hu/3k/2010/12/a-muveszetterapiak-konyvtari-alkalmazasanak-uj-lehetosegei/> (Letöltés ideje: 2022. január 10.)
- Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesülete weblapja (2022), url: www.szmke.sk (2022. január 28.)
- Szóllás Péter (2010): *A könyvtár mint harmadik hely*. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 19. évf., 11. sz., 3–7., url: http://epa.oszk.hu/01300/01367/00237/pdf/EPA01367_3K_2010_11_03-07.pdf (Letöltés ideje: 2022. január 8.)
- The Best Children's Books – Children's booklists, url: <https://www.the-best-childrens-books.org/childrens-booklists.html> (2022. január 10.)
- Zalka Csenge Virág publikációi (2022), url: <http://www.zalkacsenge.hu/publikaciok-publications/> (2022. január 28.)